

NOVÁ SOVIETSKA UČEBNICA FILOZOFIE

A. P. Šeptulin, *Filosofie marxizmu-leninizmu*

Základným predpokladom kvality každej učebnice je prehľadnosť, informatívnosť a dostatočne široké zachytenie súvislostí, v ktorých sa problémy tej-ktorej vednej disciplíny nastoľujú a riešia. O novej učebnici marxisticko-leninskej filozofie sovietskeho profesora A. P. Šeptulina *Filozofia marxizmu-leninizmu*, ktorá vyšla nedávno v českom preklade,¹ môžeme konštatovať, že svojimi kvalitami spĺňa všetky tri uvedené kritériá. Knihu z ruského originálu, ktorý vyšiel v Moskve koncom r. 1970, preložil doc. dr. Jan Šindelka, CSc. a kolektív.

Okolnosť, že kniha bola schválená výnosom Ministerstva školstva ČSR ako učebná pomôcka pre vyučbu marxizmu-leninizmu na vysokých školách, priamo predurčuje a podmieňuje charakter a štýl Šeptulinovej práce, na základe čoho bola publikácia vybraná ako vysokoškolská učebnica. Autor si totiž kladie za cieľ, ako o tom sám píše v krátkom predhovore k českým čitateľom, podať „stručný, širokému okruhu čitateľov dostupný výklad marxisticko-leninského filozofického učenia, bez toho, aby zužoval vedeckú úroveň rozboru otázok“.²

Pedagogické zretele zrejme určili aj autorovu snahu o maximálnu konkrétnosť výkladu hlavných otázok a rozboru všeobecných kategórií, zákonov a poučiek marxisticko-leninskej filozofie. Ako ukážku by sme mohli napr. uviesť autorove úvahy v kapitole *Kritika idealistických*

a metafyzických názorov na príčinnosť.³

A. P. Šeptulin stručne — avšak s dobrou schopnosťou vystihnúť jadro problematiky — rozoberá vývin predstáv o príčine a chápaní príčinnosti od prvých stupňov vývinu filozofie (aristotelovské chápanie) cez názory F. Bacona, Hobbesa, Spinozu, Newtona, francúzskych materialistov 18. stor., Hegla až po moderné buržoázne koncepcie, podľa ktorých „princíp príčinnosti nemožno aplikovať na javy mikrosveta“. (Tento názor rozvíja napr. americký fyzik W. Bridgman.⁴)

Na druhej strane úsilie o maximálne jednoduchý a zrozumiteľný výklad problematiky marxisticko-leninskej filozofie malo za následok niektoré zjednodušenia, ktoré sa prejavili najmä v kapitolách o boji materializmu a idealizmu v predmarxovskej filozofii, teda v tých častiach knihy, ktoré sú v podstate venované dejinám filozofického myslenia pred vznikom marxizmu. Týmto kapitolám možno vyčítať nedostatočne plastický výklad a interpretáciu problematiky, tézovitosť a nedostatočne široký historický záber. V prospech autora však treba povedať, že historické hladisko sa prejavuje pri nastolovaní a riešení jednotlivých problémov marxisticko-leninskej filozofie, pri vysvetľovaní všetkých jej kategórií, zákonov a poučiek; toto výrazné pozitívum recenzovanej práce vysoko prevyšuje jej čiastkové nedostatky.

¹ ŠEPTULIN, A. P.: *Filosofie marxizmu-leninizmu*, Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1973, 300 strán.

² C. d., s. 5.

³ C. d., s. 114—117.

⁴ C. d., s. 116.

Celá Šeptulinova práca je rozdelená do troch hlavných častí: V prvej časti sa autor — v troch kapitolách — zaoberá vznikom filozofie a jej vývinom od filozofie v otrokárskej spoločnosti cez stredovekú filozofiu, materializmus 17. a 18. stor. (a jeho boj s náboženstvom a idealizmom), nemeckú klasickú filozofiu konca 18. a prvej polovice 19. stor. a filozofiu ruských revolučných demokratov až po revolučný prevrat vo filozofii uskutočnený marxizmom a rozvinutie marxistickej filozofie V. I. Leninom: „Dialektický a historický materializmus je principiálne novou filozofiou, ktorá sa podstatne líši od všetkých predchádzajúcich filozofických názorov... Jeho vznik predstavuje skutočnú revolúciu vo filozofii.“⁵

V druhej časti knihy A. P. Šeptulina sa stretávame s dôkladným rozborom jednotlivých pojmov a kategórií dialektického materializmu. Najviac miesta venuje autor skúmaniu kategórie hmoty a kategórie vedomia a analýze vzájomných vzťahov a súvislostí, ktoré medzi nimi jestvujú.

Osobitná kapitola je venovaná opisu a charakteristike marxistickej gnozeologickej teórie, predovšetkým otázkam podstaty poznania, problému praxe ako základu poznania, dialektickej ceste poznania a formám a metódam vedeckého poznania. Zvyšok tejto časti zaberajú analýzy kategórií materialistickej dialektiky (jedinečné, zvláštne a všeobecné, príčina a účinok, nevyhnutnosť a náhodnosť, zákon, obsah a forma, podstata a jav, možnosť a skutočnosť) a rozbor ich

vzájomných súvislostí, ako aj vzájomných súvislostí javov objektívnej skutočnosti. Charakteristika základných zákonov materialistickej dialektiky uzatvára druhú časť Šeptulinovej knihy, venovanú problémom dialektického materializmu.

V tretej, najrozsiahlnejšej časti svojej práce sa autor venuje skúmaniu otázok historického materializmu. Už výpočet názvov jednotlivých kapitol tejto časti (*Predmet historického materializmu, Spoločnosť a príroda, Materiálna výroba — základ existencie a rozvoja spoločnosti. Základňa a nadstavba, Triedy a triedne vzťahy, Politická organizácia spoločnosti, Sociálna revolúcia, Spoločenské vedomie a jeho formy, Úloha ľudových mäs a osobnosti v dejinách* — osobnosť a spoločnosť, Spoločenský pokrok) nám dáva tušiť, že ide o skutočne široký záber problematiky.

Vzhľadom na to, čo sme povedali o práci v krátkej informatívnej recenzii, ktorá si nerobí nároky na hlbšiu analýzu jednotlivých autorových prístupov, môžeme súhlasiť s autorom predhovoru k českému vydaniu Janom Šindelkom, že kniha A. P. Šeptulina *Filozofia marxizmu-leninizmu* „pre svoj vyvážený rozsah a aktuálne poňatie je vhodná nielen ako študijná pomôcka pre základný kurz marxistickej filozofie na väčšine našich vysokých škôl, ale aj pre širší okruh všetkých tých, ktorí sa chcú bližšie oboznámiť so základnou problematikou marxistickej filozofie.“⁶

Dalimír Hájko

⁵ C. d., s. 48.

⁶ C. d., s. 7—8.